

FILOSOFISK SUPPLEMENT – TIL HVA?

Av Espen D. Stabell

Et supplement er nødvendig både til fagfilosofien på universitetet og filosofien i offentligheten. Et studenttidsskrift kan avhjelpe mangler på disse områdene. Gjør Filosofisk supplement det?

Så vidt jeg vet, har det ikke blitt avklart en gang for alle hva tidsskriftet *Filosofisk supplement* skal være et supplement til. Siden tidsskriftet er en studentpublikasjon, er det mest nærliggende å tro at det skal tjene som et supplement til det filosofistudentene leser og lærer om på universitetet (og kanskje først og fremst på Blindern). Dette finner vi belegg for i tidligere redaktør Ingrid Hødnebøs leder i *Filosofisk supplement* 1/2008. Hun skriver at tidsskriftet særlig ønsker seg to ting:

Det ene er å være et supplement til det etablerte filosofiske fagmiljøet. Vi vil gjerne kunne tilby våre lesere noe annet enn kun det som foregår på filosofiforelesning eller i Norsk filosofisk tidsskrift. Det andre er at vi ønsker å formidle fagets relevans overfor andre fag og aktuelle problemstillinger. Filosofisk supplement ønsker å være et åsted for mer grunnleggende analyser, og dermed være et supplement for våre lesere, ved å gi noe de ikke kan få i andre aviser og tidsskrifter (Hødnebø 2008:3).

Det er riktignok bare én av mange (tidligere og senere) redaktørens oppfatning av bladets visjon, men jeg har inntrykk av at det er, og har vært, en rimelig stor grad av konsensus rundt denne oppfatningen.

I det følgende vil jeg vurdere hvorvidt *Filosofisk supplement* (heretter Fs) kan sies å ivareta denne supplerende funksjonen gjennom å sammenlikne tekster og tematikk fra Fs med filosofipensumet ved UiO. Jeg vil også komme med forslag til områder der Fs kan og bør tjene som et supplement til den filosofiske diskursen.

Supplement til ensidig pensumlitteratur?

Det er ingen hemmelighet at pensumet i kontemporær filosofi ved UiO på bachelor-nivå lenge har vært dominert av såkalt (anglosaksisk) analytisk filosofi. De tre fagtunge innføringsemnene «Innføring i metafysikk og bevisstetsfilosofi», «Innføring i logikk og språkfilosofi» og «Innføring i erkjennelsesteori og vitenskapsfilosofi» er, med unntak av de klassiske tekstene i metafysikken, fullstendig dominert av denne tradisjonen. Man må opp på fordypningsnivå for

i det hele tatt å stifte bekjentskap med andre strømninger i samtidsfilosofien (fordypningsfaget «Fransk samtidsfilosofi», som har dukket opp i løpet av de senere årene er et eksempel). Det er imidlertid fortsatt en klar vektlegging av analytisk filosofi på fordypningsnivå. Det samme gjelder emnene på masternivå.

Det er også mangler i den filosofihistoriske delen. Den mest alvorlige er det totale fraværet av tysk idealisme på innføringsnivå. Hegel, som er en av de største skikkelsene i tysk filosofihistorie, og filosofen bak et av filosofihistoriens mest kommenterte og omdiskuterte metafysiske systemer (for ikke å nevne hans politiske filosofi, som blant annet inspirerte en annen viktig, men forsømt tenker på filosofistudiet, Karl Marx), ble ikke nevnt med ett ord på innføringsemnene i filosofihistorie og metafysikk da jeg tok min bachelorgrad ved UiO for seks-syv år siden. Hans verker er fortsatt ikke på pensum på innføringsnivå. For å stifte et minimalt bekjentskap med denne vesentlige filosofen må man velge seg inn på fordypnings- og masteremner. Det betyr at man i prinsippet kan gå gjennom både bachelor- og masterstudiet i filosofi uten å lære noe om Hegel. Enda verre står det til med de to andre hovedskikkelsene i den tyske idealismen, Fichte og Schelling. Man må nærmest oppsøke filosofiprofessorene i deres private hjem og trygle om å bli fortalt om disse tenkerne.

Vi har altså (minst) to alvorlige mangler på pensumet i filosofi ved Norges største universitet:

1. Mangel på kontemporær filosofi fra strømninger utenfor den «analytiske» filosofien; en mangel som stort sett gjelder fraværet av såkalt kontinental filosofi, og kanskje først og fremst fransk filosofi (fra Sartre, Althusser og Derrida til Deleuze, Badiou og Ranciére, for å nevne et lite utvalg).

Mange av tekstene studentene sender inn er bearbejdede eksamensoppgaver, og disse gjenspeiler gjerne pensumlitteraturen mer enn de supplerer den.

Illustrasjon: Line Holmeide

2. Mangel på pensum og forelesninger om Hegel og den tyske idealismen.¹

Spørsmålet blir da om disse manglene utbedres i Fs.

Jeg har gått gjennom et utvalg av bladene fra 1/2006 og frem til i dag. Min konklusjon er at bladet i stor grad

Filosofene kommer med sine dype og reflekterte svar på moralske dilemmaer; programlederne nikker forståelsesfullt mens de kveler en gjesp; og lytterne glemmer filosofens utsagn noen sekunder senere.

har ivaretatt funksjonen som supplement til pensumlitteraturen. I enkelte numre gis det rom både for analytiske og kontinentale tilnærminger (eksempelvis 1/2006 – «Viten»). Andre er i stor grad dominert av analytisk filosofi (f.eks. 3/2007 – «Språk og virkelighet»). Andre igjen er klart dominert av tekster med utgangspunkt i tenkere fra den kontinentale tradisjonen (f.eks. 4/2010 – «Vold»). Alt i alt, og særlig i de senere årenes utgivelser, har Fs supplert pensumlitteraturen ved UiO med flere artikler som bidrar til å bøte på manglene nevnt ovenfor – uten dermed å forsømme den

analytiske filosofien.

analytiske filosofien.

Jeg vil likevel si at det finnes et forbedringspotensiale her. Mange av tekstene studentene sender inn er bearbejdede eksamensoppgaver, og disse gjenspeiler gjerne pensumlitteraturen mer enn de supplerer den. Jeg mener ikke at studentene ikke bør sende inn sine eksamensoppgaver til Fs, men jeg vil oppmuntre dem til å skrive om andre temaer og filosofer enn de har på pensum, slik at bladet i enda større grad kan ivareta oppgaven som supplement til den noe ensidige pensumlitteraturen. På denne måten får studentene dessuten førstehånds erfaring med filosofien universitetet forsømmer.

Supplement til den offentlige diskurs?

Hødnebø nevner at Fs har et ønske om å supplere stoffet man møter på i andre tidsskifter og aviser. Jeg vil utvide dette litt, og si at Fs kan være et supplement til filosofien som dominerer offentligheten. I massemediene blir filosofene først og fremst hentet inn som eksperter på etiske og moralske spørsmål. De kommer med sine dype og reflekterte svar på moralske dilemmaer; programlederne nikker forståelsesfullt mens de kveler en gjesp; og lytterne glemmer filosofens utsagn noen sekunder senere. Dette er den offentlige filosofiens tilstand i dag: Den eneste filosofen som slipper til, eller gidder å uttale seg, i mediene er den man kunne kalle P2-filosofen; filosofen som diskuterer dype spørsmål med grobunn i ufarliggjorte folkesykdommer som «eksistensiell lengsel» og «moralisk indignasjon ispedd handlingslammende relativisme» – for lyttere som enten ikke bryr seg eller på grunn av en eller annen diffus pliktfølelse forsøker å følge med på det som blir sagt.

På den andre siden av offentligheten – den ikke-kommersielle, akademiske offentligheten – finner vi fagfilosofene. Denne siden er ikke i like stor grad begrenset innholdsmessig, men er sterkt begrenset av formelle krav. Man kan si nesten hva man vil, bare man sier det på bestemte måter. Litt satt på spissen: Man kan si hva man vil, bare man sier det med innledning, hoveddel og avslutning – og argumenter, selvfølgelig. Det er nettopp slike formmessige begrensninger som gjør at denne typen filosofi sjelden når ut over akademias grenser. Så fort teksten får stempelet «fagartikkel», er den nærmest på forhånd utelukket fra den bredere offentlighet.

Hva er det så som mangler i offentligheten? I den mediedominerte offentligheten mangler den «farlige» filosofien, den som utfordrer våre synspunkter på mer radikale måter enn gjennom å få oss til å «reflektere over dype spørsmål». Norge lider av en mangel på det som kalles *public intellectuals*: filosofer og andre intellektuelle som mener noe om verden, og som trenger seg fram i offentligheten med sine

synspunkter. (Det nærmeste man kommer en filosofisk *public intellectual* i Norge er Arne Johan Vetlesen, og kanskje Lars Svendsen og Panagiotis Dimas, som i det minste tør ytre standpunktene sine offentlig uten å tåkelegge dem med «dype refleksjoner».)

Kan et studenttidsskrift supplere offentligheten med farlig/radikal filosofi? I den grad tidsskriftet når ut over universitetets grenser, kan det supplere offentligheten med filosofiske synspunkter som ellers uteblir fra offentligheten (enten fordi de er politisk ukorrekte eller fordi man mener de er barnslige/naive, for lite «realistiske» og så videre).

Fs kan ikke supplere offentligheten med *public intellectuals* direkte, men indirekte kan bladet oppmuntre fremtidige intellektuelle til å våge å ytre sine synspunkter i offentligheten – for eksempel ved å trykke artikler som i den etablerte offentligheten blir oppfattet som kontroversielle (i politisk, etisk eller moralsk forstand).

Den «politiske» filosofen må ikke nødvendigvis – og kanskje helst ikke – delta direkte i offentlig politikk. Husk at den politiske filosofen *par excellence* var Sokrates, som aldri involverte seg direkte i politikken, men som likevel ble betraktet som så farlig for styresmaktene at de fikk ham dømt til døden. Poenget er at filosofien må ivareta sin viktigste negative oppgave – kritikk og nedbrytning av etablerte sannheter – også på det politiske området. På den positive siden må filosofien vise hvordan alternativer som fra det etablerte samfunnets standpunkt blir betraktet som umulige, er eller kan være mulige.

Jeg vil ikke si at Fs til nå har supplert offentligheten i særlig stor grad med filosofi som utfordrer etablerte meninger om politiske spørsmål. Et unntak er kanskje tema nummeret 1/2008 – «Konflikt», der vi blant annet finner en artikkel som stiller seg kritisk til FN's rolle som moralsk autoritet.² Min egen artikkel om frigjøring i 3/2011 – «Kunsten og revolusjonen» var et forsøk på å utfordre gjengse oppfatninger om politisk (samt pedagogisk og estetisk) frigjøring; min artikkel om Slavoj Žižeks distinksjon mellom subjektiv og objektiv vold i 4/2010 – «Vold» var et forsøk på å utfordre vårt syn på forholdet mellom politikk og vold.

Flere tekster om kontemporær så vel som klassisk politisk filosofi, og flere filosofiske analyser av aktuelle politiske spørsmål, kunne bidratt til å gjøre Fs til et (særtrengt) supplement til den offentlige diskursen.

Konklusjon (i form av en oppfordring)

Å supplere kan bety å legge til noe som mangler, eller å behandle det som allerede finnes på andre/nye måter. I denne teksten har jeg først og fremst brukt ordet i førstnevnte betydning. Det betyr ikke at jeg anser den andre funksjonen

som uviktig; slik jeg ser det, er det å supplere manglene jeg har diskutert i teksten – mangelen på pensum og undervisning i viktige filosofiske tekster og strømninger, samt mangelen på filosofiske perspektiver i offentligheten – den mest prekære oppgaven for et filosofisk supplement.

Jeg har argumentert for at *Filosofisk supplement* til en viss grad ivaretar sin funksjon som supplement til pensum i filosofi ved UiO. Tidsskriftet supplerer den (hegemoniske) analytiske filosofien på pensum med nye perspektiver og andre filosofiske tilnærminger. Det har i noen grad kompensert for fraværet av hegeliansk filosofi og tysk idealisme, samt av fransk (og annen «kontinental») samtidfilosofi. Fs kan imidlertid bli enda bedre på dette området. Det kan for eksempel i større grad stille krav til bidragsyterne om at de skriver tekster som supplerer pensumlitteraturen, slik at bladet ikke bidrar å reproducere filosofistudiets ensidighet.

Når det gjelder å være et supplement til offentligheten, står Fs overfor enda større utfordringer. For det første er det vanskelig og se hvordan et filosofisk studenttidsskrift i det hele tatt skal klare å nå ut til den «bredere offentligheten». Men kanskje er det ikke nødvendig at det gjør det, i hvert fall ikke direkte. I stedet kan Fs bidra til å forme ideer og tankegods som gjennom andre kanaler kan formidles til offentligheten. Det viktigste er at Fs ivaretar filosofiens funksjon som et kritisk og kreativt organ, som supplerer «offentligheten», eller samfunnet, med ideer heller enn å reproducere allerede etablert kunnskap og sannhet.

NOTER

¹ Som et tredje punkt kunne man nevnt mangelen på østlig filosofi. Den kampen overlater jeg imidlertid til noen andre å ta opp, ettersom jeg vet for lite om denne filosofien (jeg har jo studert ved UiO...). (Jf. forøvrig Bjørnar Hagens tekst «Synet på mennesket i kinesisk antikk tenkning», i *Filosofisk supplement* 4/2007, for et sjeldent eksempel på supplement av østlig filosofi.) Som et fjerde punkt, feministisk filosofi – og så videre...(?)

² Magnus Løvolds «Slavestaten» (Løvold 2008).

LITTERATUR

- Filosofisk supplement* 1/2006, «Viten».
----- 2/2006, «Metafysikk og musikalitet».
----- 3/2007, «Språk og virkelighet».
----- 4/2007, «Antikken».
----- 1/2008, «Konflikt».
----- 1/2009, «Science fiction».
----- 3/2010, «Forskjell».
----- 4/2010, «Vold».
----- 2/2011, «Metafilosofi».
----- 3/2011, «Kunsten og revolusjonen».
Hagen, B. 2007, «Synet på mennesket i kinesisk antikk tenkning», *Filosofisk supplement*, nr. 4, s. 12–23.
Hødnebo, I. 2008, «Leder», *Filosofisk supplement*, nr. 1, s. 3.
Løvold, M. 2008, «Slavestaten», *Filosofisk supplement*, nr. 1, s. 20–25.
Pensumlister i filosofi ved Universitetet i Oslo: www.uio.no